

УДК 339.72

*О. М. Павлова,
асистент кафедри фінансів підприємств та банківської справи,
Дніпропетровська державна фінансова академія, м. Дніпропетровськ*

СУЧАСНИЙ СТАН ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

*O. Pavlova,
assistant of department of finances of enterprises and banking
Dnepropetrovsk state financial academy, Dnipropetrovsk*

MODERN CURRENCY MARKET CONDITION IN UKRAINE AND PROBLEMS OF HIS FUNCTIONING

Досліджено особливості функціонування валютного ринку України та проаналізовано його динаміку з урахуванням впливу зовнішнього середовища. Проаналізовано наслідки кризи в Україні. Виявлено недоліки його функціонування в Україні. Розглянуті основні тенденції національного валютного ринку України. Автором викладено пропозиції щодо врегулювання валютного ринку.

The features of functioning of currency market of Ukraine are investigational and his dynamics is analysed taking into account influence of environment. The consequences of crisis are analysed in Ukraine. The lacks of his functioning are educed in Ukraine. Considered basic national currency market of Ukraine tendencies. An author is expound suggestions in relation to the settlement of currency market.

Ключові слова: валютний ринок, валютні операції, світові гроші, валютний контроль, валютна політика, валютне регулювання, національний банк.

Keywords: currency market, currency operations, world money, currency control, currency politics, currency adjusting, national bank.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день актуальним завданням країн є не лише простий пошук джерел капіталу чи фінансових ресурсів, а й розробка широкомасштабної взаємопов'язаної системної моделі, яка сприяла б ефективній віддачі залучених коштів від моменту вибору та визначення пріоритетних напрямів вкладання капіталу до механізмів забезпечення їх ефективності.

Неефективність сучасної світової валютно-фінансової системи породжує глобальні зміни в її основних елементах. Валютний ринок, як один з головних елементів системи, в останні десятиліття характеризується посиленням процесів глобалізації, диверсифікації та трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі питання трансформації світової валютної системи, її основним елементом приділяється значна увага з боку таких видатних зарубіжних вчених, як М. Бордо, Ч. Кіндлебергера, Дж. Кейнса, О.Кіреєва, Л. Красавіної, Р. Маккіннон, С. Моїсеєвої, М. Фрідмен, А. Шварц та ін. Серед українських вчених необхідно відмітити праці О. Барановського, Я. Белінської, Т. Вахненка, А. Гальчинського, В. Геця, А. Даниленко, О. Дзюблюка, В. Козюка, Д. Лук'яненко, З.Луцишин, О. Мозгового, Т. Мусієць, М. Савлука та інших.

Так, наприклад, Рональд Маккіннон (Ronald I. McKinnon), відомий економіст, професор Стенфордського університету досліджує теоретичні та інституційні аспекти міжнародного валютного ринку в міжнародних валютно-фінансових відносинах. Також необхідно відмітити праці д.е.н., професора Л. В. Красавіної, яка протягом багатьох років досліджує альтернативи трансформації світової валютної системи, аналізує сучасний стан та структуру валютного ринку. Вітчизняний науковець В. В. Козюк, розглядаючи фінансову глобалізацію, зупиняється на питанні нерівномірності розвитку валютних ринків та відтворювальних процесів.

Завдання дослідження. Актуальність проблеми і недостатність її вивчення зумовили мету роботи – встановити особливості функціонування валютного ринку України та проаналізувати його динаміку з урахуванням впливу зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний погляд на визначення валютного ринку висвітлює вітчизняний вчений-економіст В. В. Білоцерківець. Валютний ринок – це складова сфери обміну національної й міжнародної економіки, в якій здійснюється торгівля національними і наднаціональними грошовими одиницями та валютними цінностями, що обслуговують міжнародні платіжні операції [2, С. 243].

З економічної точки зору, валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому під дією попиту і пропозиції укладаються угоди з купівлі-продажу іноземної валюти.

Валютний ринок є складною системою механізмів та інститутів, які доповнюють одне одного (рис. 1).

Найбільшими фінансовими центрами, де здійснюються валютні операції, є Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур, Гонконг, Франкфурт-на-Майні. Вже багато років лідером серед всіх валютних ринків світу є Лондонський валютний ринок. У квітні 2010 року обсяг торгів становив 1854 млрд. дол. США або майже 37% щоденних валютних угод у світі. Даний показник щороку збільшується, про що свідчать показники ділової активності основних фінансових центрів. Тобто розстановка, сил за багато років на основних фінансових центрах не змінилася, а навпаки, валютні ринки Великобританії та США збільшують щоденний обсяг ринкової активності. А Японія і Сінгапур поступово втрачають свої позиції, але, незважаючи на це, входять до четвірки найбільших ринків світу. Також необхідно відмітити позитивні тенденції в Китаї (збільшення обсягів валютного ринку з 9,3 млрд. дол. США в 2007 році до 19,8 млрд. дол. США в 2010 році), в Фінляндії (збільшення обсягів з 8,3 млрд. дол. США в 2007 році до 31,3 млрд. дол. США в 2010 році), в Туреччині (збільшення обсягів з 4,1 млрд. дол. США в 2007 році до 16,8 млрд. дол. США в 2010 році), які, не дивлячись на фінансову кризу, значно збільшили обсяги операцій на національних валютних ринках.

Рис. 1. Сутність поняття «валютний ринок»

До основних об'єктів валютного ринку відносять «світові гроші».

Термін «світові гроші», в даному випадку, означає всі високоліквідні валютні цінності, які використовуються в зовнішньоекономічній діяльності. В умовах сучасної світової валютної системи основними валютними цінностями є, зазвичай, валюти розвинутих країн та регіонів світу (долар США, євро, фунт стерлінгів, єна, швейцарський франк та ін.), цінні папери в іноземній валюті, СПЗ. Саме у доларах утримують свої резерви центральні банки більшості країн світу.

Як відомо, до основних учасників валютного ринку відносять центральні банки, комерційні та інвестиційні банки, міжнародні компанії та транснаціональні корпорації, інвестиційні фонди, індивідуальних інвесторів та спекулянтів.

Традиційний світовий міжбанківський валютний ринок складається з дилерів, інших фінансових інститутів та не фінансових покупців.

До групи «дилери» належать найбільші комерційні, інвестиційні банки світу та інші фінансові інститути.

Банки-дилери стали одними з основних учасників міжбанківського валютного ринку завдяки постійним зв'язкам між собою в пошуку покупців та продавців валюти. Дилерські компанії здебільшого здійснюють обмін валют безпосередньо між собою, через телефони або через електронну брокерську систему.

Розглядаючи основні тенденції національного валютного ринку України, необхідно відмітити, перш за все, падіння обсягів торгівлі в кризовий період. Як ми бачимо, 2008 та 2009 роки були роками нестабільності та дисбалансів. Але необхідно відзначити, що не тільки світова фінансова криза вплинула на ситуацію на валютному ринку України.

Однією з основних причин також стала внутрішня криза (економічна, політична та соціальна).

Деякі експерти відзначають, що поглибленню наслідків кризи в Україні також сприяли несвоєчасні заходи Національного Банку України. «У кризових умовах фундаментальні чинники відіграють другорядну роль, тоді як першочергового значення набуває політика уряду і Національного банку. Проте втрата контролю над валютним ринком фактично спричинила некеровану девальвацію» [1].

Для подолання наслідків кризи та стабілізації валютного ринку першочерговим завданням НБУ є урівноваження попиту та пропозиції на іноземну валюту. За даними НБУ, в пік розгортання кризи попит на валюту різко підвищився і розрив між попитом і пропозицією склав 4,2 млн. дол. США, також спостерігалася тенденція до зменшення розриву за рахунок інтервенції НБУ. Але вже починаючи з червня 2009 року знову відчувається нестача іноземної валюти.

Валютний ринок України сформувався відносно основних партнерів з економічного співробітництва: Євросоюзу, США та Росії, тому основними його характеристиками є курси гривні до долара США, гривні до євро та гривні до російського рубля, динаміка яких є доволі нестабільною.

За таких умов, вважаємо за доцільне наголосити на необхідності розробки та впровадження в дію на державному рівні комплексної стратегічної програми розвитку національної економіки, яка б передбачала основний вектор економічного поступу, загальнодержавні орієнтири та шляхи подолання соціально-виробничих та інших проблем країни. Такий документ сприятиме збалансуванню, систематизації, взаємоузгодженню та впорядкуванню усіх напрямків економіко-ринкових перетворень, направлених на досягнення спільної стратегічної мети. Відповідно, це дозволить забезпечити прозорість дій та підвищити відповідальність усіх суб'єктів економіки від владних структур до суб'єктів підприємницької діяльності, а також сприятиме мінімізації політичних спекуляцій та нерациональному витрачання державних коштів.

Негативний вплив на стан валютного ринку чинить і рівень тінізації економіки, що позбавляє його чималих ресурсів, а також знижує ефективність застосовуваних Нацбанком монетарних й валютних регулятивних заходів. Рівень тінізації приблизно становить 50% [11, с. 59], а для її подолання необхідно вдосконалити монетарні заходи з метою активізації залучення депозитів у населення і юридичних осіб; розробити та впроваджувати програму довгострокового фінансового кредитування, з метою залучення заощаджень, наповнення ресурсами валютного ринку та їх направлення на розвиток реального сектору економіки, а не розкручування спекулятивних ігор; забезпечити прогнозованість і передбачуваність валютного курсу гривні; покращити структуру грошової маси шляхом зникнення її готівкової частини. А також, здійснити посилення контролю у бюджетній сфері: підвищити прозорість державних закупівель центральними органами і органами місцевої влади; реформувати податкову систему з метою здійснення експортного відшкодування ПДВ, впорядкувати діючі податкові пільги; розробити і впроваджувати антикорупційні програми.

Наступною важливою проблемою валютного ринку України виступає доларизація вітчизняної економіки, яку неможливо подолати остаточно, адже вона тісно пов'язана із процесами інтернаціоналізації виробництва та валютно-фінансовою глобалізацією (об'єднання національних грошових систем).

Україна належить до країн в яких помітно процвітає неофіційна доларизація. Національна грошова одиниця — гривня частково витісняється з внутрішнього ринку, а у виконанні функцій грошей, поряд із нею бере участь іноземна валюта — долар США і рідше, проте з тенденцією до зростання євро. У зв'язку з цим, боротьба з доларизацією, як фінансово-економічним явищем та з її ризиками, стає важливим напрямом політики НБУ як необхідна умова збереження контрольності монетарної сфери.

Доларизація негативно впливає не тільки на стан валютного ринку, але і на економіку країни в цілому. Неможливість повернення валютних кредитів фізичними та юридичними особами, загроза стабільності українських банків, проблеми з реструктуризацією зовнішніх позик компаніями-боржниками, збільшення державного боргу, вплив ліквідності з країни, неспроможність НБУ втримати курс гривні — це неповний перелік наслідків високої доларизації вітчизняної економіки. Державні фінансові впливання (зокрема, шляхом рефінансування банків) мали б стимулювати розвиток виробництва, але насправді призводять лише до зменшення резервів Нацбанку. Замість того, щоб спрямовувати вільну ліквідність у реальну економіку, фінустанови конвертують гривню в долари, підриваючи курс нацвалюти і провокуючи паніку на готівковому валютному ринку.

Обсяг операцій з безготівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України (купівля та продаж у доларовому еквіваленті) становив 40 716.0 млн. доларів США (з урахуванням операцій Державної казначейської служби України).

Обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України (купівля та продаж іноземних валют за гривні в доларовому еквіваленті) становив 2 448.6 млн. доларів США, у тому числі:

- обсяг валюти, купленої банками в населення, — 1 113.5 млн. доларів США;

- обсяг валюти, проданої населенню, — 1 335.1 млн. доларів США.

Доларизація впливає на те, що гривня поступово втрачає одну з функцій, а саме — функцію засобу нагромадження. Адже, попри зменшення загального обсягу депозитних вкладень на 19,94 %, частка депозитів у іноземній валюті зросла на 6,16%, що свідчить про зниження ліквідності національної грошової одиниці.

До 2010 року Україна вважалася країною з помірним рівнем доларизації, проте у 2010 р. показник депозитної доларизації перевищив критичний рівень і становив 30,73%, що вважається вкрай небезпечним для розвитку країни і свідчить про зростання недовіри населення до національної валюти і прагнення накопичувати кошти у доларах США. У 2009 р. ситуація загострилася, про що свідчить зростання показника на 6,06%.

Тобто, доларизація заводить українську економіку в тінь. Зараз валюта, що раніше перебувала у межах банківської системи, частково перейшла в систему готівкових розрахунків. Малий і середній бізнес дедалі активніше використовує долари як платіжний засіб, а населення — як чи не єдиний інструмент заощадження. Якщо в країні в обігу кілька валют, то й влада не одна. Довіряючи американському долару більше, ніж гривні, населення фактично довіряє владі США.

Високий рівень доларизації економіки України й привабливість валютних депозитів ведуть, також, до виникнення валютних ризиків у разі різких коливань

валютного курсу гривні, що проявило себе на сучасному етапі розвитку внутрішнього валютного ринку. Надвисока чутливість до мінливості валютних курсів та значні обсяги валютно-кредитних операцій спричинили кризу у банківській системі.

З метою розширення валютного ринку України, підвищення довіри та привабливості співпраці міжнародних партнерів з вітчизняними суб'єктами валютних відносин Нацбанку слід ініціювати вирішення проблем щодо вдосконалення чинного та прийняття нового валютного законодавства.

В Україні немає єдиного нормативного документу, який поєднував би в собі всі аспекти валютного регулювання і контролю. В існуючій нормативній базі не існує чіткого розподілу функцій валютного регулювання та валютного контролю між державними органами, статті законів носять в основному декларативний характер і містять взаємні посилання. Відсутнє визначення системи валютного курсу, немає чіткого визначення режиму валютного курсу та механізмів його встановлення, що значно ускладнює можливості прогнозування розвитку валютного ринку суб'єктами валютної та підприємницької діяльності. Лише зазначається, що Національний банк України уповноважений встановлювати і оприлюднювати офіційний курс гривні, і для його регулювання використовує золотовалютні резерви, купує та продає цінні папери, регулює ставку рефінансування та застосовує інші інструменти регулювання грошової маси [12, с. 50].

Новітні процеси, що відбуваються у світовому господарстві, особливо виразно знаходять своє відображення у фінансовому секторі економічних відносин. У світі посилюється рух міжнародних капіталів, багато країн усувають національні фінансові та торговельні обмеження, надаючи можливість фінансовим структурам, ринкам та інструментам впливати на їхню економіку. Найдинамічнішим та консолідуючим сектором міжнародних економічних відносин стали валютні ринки, які на сьогоднішній день за своїми обсягами, кількістю операцій та колом учасників не мають аналогів у світі. Тому питання ефективної організації діяльності вітчизняного валютного ринку залишаються дуже актуальними для України.

Питання розвитку валютного ринку в сучасних умовах є дуже важливими для нашої держави. Тому, що без ефективного валютного ринку економіка просто не зможе функціонувати. Держава повинна сприяти розвитку валютного ринку та контролювати цей розвиток. Вона повинна забезпечувати покращення механізмів функціонування валютного ринку. Аналіз процесу становлення вітчизняного валютного ринку засвідчує вагомий внесок Національного банку України в розбудову збалансованої та самодостатньої фінансової системи країни.

На валютному ринку України протягом кризового 2008 року відбувалися коливання попиту та пропозиції іноземної валюти. При цьому протягом січня–серпня на міжбанківському ринку спостерігалось стійке перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом на неї. НБУ врівноважував валютний курс переважно через купівлю іноземної валюти. За статистичними даними загальний обсяг валютних інтервенцій НБУ впродовж січня–серпня 2008 року становив 6,6 млрд. дол. США. Обсяг міжнародних резервів на міжбанківському ринку України, збільшився з початку 2008 року на 5,6 млрд. дол. США. Протягом 2009 року ситуація на валютному ринку України визначалась перевищенням попиту на валюту над її пропозицією, що пояснювалось значними виплатами за зовнішнім боргом та погіршенням умов зовнішньої торгівлі. Відбулося суттєве звуження міжбанківського валютного ринку – обсяг операцій з купівлі-продажу валюти зменшився на чверть. При цьому спостерігалось скорочення валютних надходжень на користь резидентів, що спричинило зменшення пропозиції валюти на міжбанківському валютному ринку. Водночас відбулось збільшення переказів іноземної валюти нерезидентам для погашення раніше отриманих від них кредитів. Це збільшило дефіцит іноземної валюти на міжбанківському ринку України, а також посилило вразливість гривні та збільшило амплітуду коливань її обмінного курсу. З початку 2011 року спостерігалась тенденція зростання обсягу чистих надходжень іноземної валюти від нерезидентів, зокрема за експортно-імпортними операціями та зовнішніми запозиченнями. Водночас на міжбанківському ринку України попит на іноземну валюту дещо перевищує її пропозицію.

Розбудовуючи власну валютно-фінансову систему, Україна була змушена формувати свої перші міжнародні резерви за рахунок зовнішніх запозичень, які тривалий час стабілізували курсову динаміку гривні та внутрішніх цін. На сьогодні вітчизняному валютному ринку притаманний широкий спектр операцій, включаючи й арбітражні. Це наближає його до стандартів ЄС та допомагає реалізувати основну стратегічну мету, визначену законодавством, - забезпечення стабільності національної валюти.

Але в подальший розвиток валютного ринку прямим чином повинна втручатися держава через ефективну валютну політику, головним елементом якої повинно бути валютне регулювання - діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямовану на регламентацію системи міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

Сучасна економіка України має розглядатися як невід'ємна частка світової економічної системи. Водночас слід враховувати, що ситуація у світовій економіці стрімко змінюється, поглиблюються процеси регіоналізації і глобалізації, відбувається транснаціоналізація продуктивних сил і капіталів, утверджується інноваційна модель економічного розвитку. Однією з найскладніших проблем зовнішньоекономічної стратегії України є підтримання правильного співвідношення різних векторів міжнародного співробітництва. Через світову фінансову кризу в 2009 році, а також у наслідок скорочення зовнішнього попиту на світових ринках, в Україні відбулось зменшення попиту на внутрішньому ринку. Хоча ВВП країни не втратило тенденцію зростання.

Якщо ж говорити про стан валютного ринку, то у серпні 2012 року спостерігалось збільшення середньоденних обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів, які стійко перевищували валютні перекази на їх користь. Наведене сприяло формуванню чистої валютної пропозиції на безготівковому сегменті міжбанківського валютного ринку України та зменшенню чистого попиту на готівкову іноземну валюту. Упродовж місяця Національний банк України здійснював переважно інтервенції з купівлі іноземної валюти. Їх додатне сальдо становило 435,9 млн. дол. США (в еквіваленті), що дозволило компенсувати зменшення міжнародних резервів, спричинене найбільшими з початку року платежами з погашення та обслуговування кредиту МВФ близько 1 млрд. дол. США (в еквіваленті). Обсяг міжнародних резервів за підсумками серпня становив майже 30 млрд. дол. США (в еквіваленті). У серпні курс гривні за безготівковими операціями знизився відносно долара США на 0,11 % – до 8,0755 грн./дол. США, а за операціями з продажу готівкового долара США – на 0,26 % – до 8,1391 грн./дол. США.

Отже, основними завданнями Національного банку є вирішення таких проміжних для валютного ринку України проблем як:

– вдосконалення контролювання і розробка нових методів банківського і валютного регулювання, що впливатиме як на оптимізацію валютної діяльності (вдосконалення та розширення меж валютної діяльності, відновлення довіри до головних суб'єктів валютних відносин з боку резидентів та іноземних партнерів, забезпечення більш строкової стабілізації валютного курсу національної валюти), так і сприятиме:

- зменшенню обсягів відпливу капіталів і стимулюванню повернення їх з-за кордону;
- детінізації неофіційного сектора економіки;
- вирішенню проблем доларизації економіки та мінімізації її рівня;
- підвищенню рівня фінансування розвитку реального сектору економіки шляхом залучення вільних валютних ресурсів;

– реформування банківської системи у напрямку її капіталізації та підвищення конкурентоспроможності й зміцнення позицій вітчизняних банків на валютному ринку України та у сучасному інтегрованому світі;

– вдосконалення валютного законодавства. На нашу думку, переймаючи світовий досвід, слід створити відповідну структурну одиницю, на яку було б покладено функції валютного контролю, а завдання комерційних банків полягало лише у поданні інформації про виконання ними тих валютних операцій, які підлягають контролю. Скажімо у США функціонує спеціальний орган – FinCEN, який у режимі реального часу відстежує всі фінансові трансакції [5, с. 64].

Для підвищення ефективності валютного контролю необхідно поліпшити обмін даними між органами, що його здійснюють, вдосконалити функціонування системи інформаційного обміну між Національним банком та Державною митною службою: необхідно подолати проблему збору інформації про значні міжнародні перекази, які здійснюються поза Системою електронних платежів, її обробки та аналізування з метою з'ясування джерел походження коштів на рахунках, з яких здійснюються міжнародні платежі і відстежити основні напрями фінансових потоків. Необхідно вдосконалити співпрацю з правоохоронними органами, Службою безпеки України, з метою недопущення ведення незаконної валютної діяльності.

Національному банку разом з державою слід врегулювати розмір штрафних санкцій, які повинні служити покаранням, а не знищенням банківської установи. Скажімо, у 90х роках штраф становив 100% від незаконного перерахування валюти, АУБ пропонує щоб розмір штрафу становив не більше 25%, але не більше 5% від розміру статутного капіталу [10, с. 33].

Необхідність підвищення рівня ефективності валютного контролю зумовлена ще і проблемами відпливу капіталів, повернення валютної виручки за зовнішньоекономічними договорами внаслідок незадовільних макроекономічних показників і недостатньо розвинених ринкових інститутів, відсутності достатніх гарантій захищеності підприємницької діяльності в Україні, високого рівня інфляції, дефіциту бюджету, знецінення національної валюти, диспропорцій фінансово-податкової політики, низького соціально-економічного рівня життя, загальної політичної нестабільності та постійних змін умов господарювання.

Також для вдосконалення механізму функціонування валютного ринку суттєвого значення набуває пошук системи підвищення ефективності валютного контролю. Найважливішою функцією такої системи є попередження відтоку національних активів як однієї із серйозних загроз економічній безпеці банку і країни.

Україна повинна терміново провести економічні реформи, які відповідали б її статусу країни з ринковою економікою й відповідали б загальним тенденціям розвитку світових ринків. Тому першочерговим завданням є підвищення ліквідності й прозорості фінансового ринку України, а ознаками його сталого розвитку повинні бути:

- концентрація фінансових інститутів і диверсифікованість фінансових інструментів;

- підвищення рівня внутрішньої конкуренції між фінансовими інститутами і їх конкурентоспроможності в міжнароднім зіставленні;
- легітимізація угод, розширення ємності організованого ринку й ріст його капіталізації;
- поширення традиційних (масових) фінансових послуг і продуктів, з одночасним впровадженням нововведень у сфері фінансового сервісу;
- збалансування діючих і розробка необхідних нових законодавчих і підзаконних актів фінансового права.

Таким чином, за умов що склалися в Україні, нарізла потреба у проведенні активної державної політики, спрямованої на подолання несприятливих тенденцій у грошово-кредитній системі країни. В її основі має бути комплекс заходів, націлених на нівелювання впливу чинників, що породжують доларизацію економіки України:

- перетворення механізму рефінансування в реально діючий інструмент забезпечення комерційних банків ресурсами в національній валюті, у тому числі, завдяки розвитку рефінансування комерційних банків під заставу векселів виробничих підприємств, що передбачає організацію державного моніторингу платоспроможності великих і середніх підприємств та контролю за прозорістю їх емісійної політики;
- підвищення ліквідності й глибини національного валютного ринку та його строкового сегменту, що потребує скасування (або суттєвого зменшення) збору до Пенсійного Фонду під час обміну валюти й встановлення обґрунтованих меж допустимих коливань валютного курсу, у разі порушення яких активізуватиметься механізм стягування податку на валютні операції;
- розширення можливостей капіталізації за рахунок розміщення банківських акцій серед юридичних і фізичних осіб, вилучення з бази оподаткування кредитних установ суми, що використовується на капіталізацію;
- раціональне використання заходів прямого обмеження активно-пасивних операцій банків у іноземній валюті шляхом встановлення лімітів на позики та депозити в іноземній валюті, у т.ч. з нерезидентами, запровадження податків на посередництво в іноземній валюті;
- запровадження в обіг цінних паперів з плаваючою відсотковою ставкою, що забезпечить крашу індексацію валютних ризиків та стимулюватиме переорієнтацію позичальників на інструменти, деноміновані у національній валюті. Одним з шляхів вирішення проблеми є також м'яка дедоларизація. Успішну дедоларизацію економіки провели Ізраїль, Польща, Чилі та Єгипет. Цим країнам не довелося використовувати жорсткі методи для зменшення залежності національної економіки від іноземної валюти. Дедоларизація була результатом м'якої антиінфляційної політики та розвитку фінансових ринків. Зокрема, в цих країнах сформували ринок облігацій, деномінованих у місцевій грошовій одиниці, запровадили диференційовані норми резервування для банків залежно від валюти кредиту. Крім того, було посилено державний контроль за дотриманням вимог до покриття ризиків під час залучення фінустановами зовнішніх заощаджень. Для зниження курсових ризиків кредити спрямовували переважно у сектори, що заробляли валюту. В Ізраїлі та Чилі запровадили індексацію відсотків за депозитами в нацвалюті (коригування на інфляцію), а в Польщі та Єгипті – підвищили ставки за банківськими вкладками.

Висновки. Результати аналізу стану й прогнозу розвитку валютного ринку України вказують на необхідність проведення докорінних змін, впровадження цілого комплексу законодавчих, нормативно-правових і інших заходів з метою вирішення актуальних проблем розвитку валютного ринку, процесів інвестування економіки країни й забезпечення інтеграції в систему світового фінансового ринку.

Виходячи з проведеного вище аналізу, основними напрямками стабілізації механізму функціонування валютного ринку України можна вважати такі:

По-перше, оптимізувати процедуру валютних інтервенцій НБУ - розклад, параметри інтервенцій. Це дозволило б підвищити прозорість і передбачуваність операцій НБУ на валютному ринку, адже в цій ситуації НБУ доречним було б відмовитися від дискримінаційного підходу і забезпечити всім банкам рівний доступ до своїх інтервенцій.

По-друге, важливе значення має комунікативна політика, погіршення якої пов'язане з непередуманими, негативними коментарями на адресу банків з приводу того, що вони проводять спекулятивну політику на валютному ринку і не дотримуються вимог НБУ щодо кредитування.

По-третє, НБУ потрібно посилити резервні вимоги до банків з метою зниження надмірної ліквідності банківської системи.

Поліпшення функціонування валютного ринку України можливо досягти шляхом:

- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення правил роботи учасників ринку та дотримання чітких принципів і процедур;
- вдосконалення структури внутрішнього ринку з урахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків;
- забезпечення стабільності нормативної бази НБУ;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків, удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям, застосування процедур для упередження валютних ризиків та недопущення формування інших дисбалансів, пов'язаних із здійсненням операцій капітального характеру в іноземній валюті;
- стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу;
- оптимізація механізмів взаємозв'язку між попитом на національну та іноземну валюту, яка має передбачати спрямування гривневих потоків насамперед у реальний сектор економіки, вагомими важелями чого мають бути інструменти фінансової політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арбузов С., Щербаківа О. Стан і перспективи розвитку грошово – кредитного ринку України: [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnbu/2012_6/2012_06_1.pdf
2. Бодрова Н. Е. Валютний ринок: стан, проблеми, перспективи / Н. Е. Бодрова // Економіка. – 2012. - № 1. – с. 102 – 114
3. Журавка О. Ф. Сучасні тенденції розвитку валютного ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprsu/2011_31/11_31_09.pdf
4. Рибаченко К. В. Моделивання стану валютного ринку України [Електронний. ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Стан валютного ринку України в серпні 2012 року (статистика) [Електронний. ресурс] – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=99779
6. Чухно А. А. Природа сучасних грошей, кредиту та грошово-кредитної політики / А. А. Чухно // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9. – С. 184-189.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"